

Шкаровский М. В. Русская Православная Церковь при Сталине и Хрущеве (Государственно-церковные отношения в СССР в 1939–1964 гг.) / М. В. Шкаровский. – М.: Крутицкое Патриаршее Подворье, 1999. – 339 с. 9. ДАРФ, ф. 6991, оп. 1, спр. 29, арк. 56, 157–160. 10. ДАРФ, ф. 6991, оп. 1, спр. 294, арк. 41. 11. ДАРФ, ф. 6991, оп. 2, спр. 10, арк. 39–40. 12. Евлогий (Митр.) Путь моей жизни. Воспоминания Митрополита Евлогия, изложенные по его рассказам Т. Манухиной / Митр. Евлогий. – Париж: YMCA-PRESS, 1947. – 678 с. 13. Поспеловский Д. В. Русская Православная Церковь в XX веке. / Д. В. Поспеловский. – М.: Республика, 1995. – 511 с. 14. Польский М. Каноническое положение высшей церковной власти в СССР и за границей / М. Польский. – Типография пр. Иова Почаевского св. Троицкого монастыря. – Jordanville, N.Y., 1948. – 196 с. 15. Григорий (Габбе). К истории русских церковных раздвоений за границей. Опровержение ошибок и неправд в сочинении Д. Поспеловского "The Russian Church Under the Soviet Regime 1917–1982" / Епископ Григорий (Габбе). – Свято-Троицкий Монастырь. Типография преп. Иова Почаевского. – Джорданвилль, 1992. – 79 с. 16. ДАРФ, ф. 6991, оп. 1, спр. 130, арк. 552. 17. Цыпин В. История Русской Православной Церкви: Синодальный и новейший периоды / В. Цыпин. – 3-е изд., испр. – М.: Изд-во Сретенского монастыря, 2007. – 816 с.

Элла Быстрицкая

ПОЛИТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ВОЗРОЖДЕНИЯ КАНОНИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ РПЦ С ПРАВОСЛАВНЫМИ ЦЕРКВЯМИ ЕВРОПЫ (1943–1948 ГГ.)

В статье анализируются особенности установления канонических связей Московского патриархата с Православными церквями стран Восточной и Центральной Европы и участие в этом процессе Совета по делам Русской православной церкви

Ключевые слова: Русская православная церковь, Московский патриархат, Совет по делам Русской православной церкви, канонические связи, Православные церкви Европы.

Ella Bystrytska

THE POLITICAL ASPECT RECOVERY CANONICAL RELATIONS ROC WITH THE ORTHODOX CHURCHES OF EUROPE (1943–1948)

The article features might establish canonical relations of the Moscow Patriarchate of the Orthodox churches of Eastern and Central Europe and participation in this process the Council for Russian Orthodox Church.

Key words: Russian Orthodox Church, Moscow patriarchy, Council for Russian Orthodox Church, canonical relations, Orthodox Church in Europe.

УДК 355 02.(474.3) (94)

Богдан Левик

ВІЙСЬКОВА БЕЗПЕКА ЛАТВІЙСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ПІСЛЯ РОЗПАДУ СРСР ТА У НОВИХ ІСТОРИЧНИХ УМОВАХ

У статті досліджено створення збройних сил Латвійської республіки (військово-історичний аспект) та державне забезпечення військової безпеки країни після розпаду СРСР. Проаналізовано стан оборонного сектору Латвії у сучасних умовах.

Ключові слова: розпад СРСР, збройні сили Латвії, військова безпека, Латвійська республіка, обороноздатність.

Після розпаду СРСР у світі змінилась геостратегічна ситуація. Світ перестав бути біполярним. США намагались зайняти домінуючу роль, в тому числі у військово-політичній сфері. Росія, як один з правонаступників СРСР, на початку 90-х років минулого століття відмовилась від ядерного протистояння і перейшла до стратегічного партнерства з НАТО. Період "холодної війни" завершився. Уряди незалежних республік України, Білорусії, Казахстану добровільно відмовились від володіння ядерною зброєю (Будапештський меморандум 1994 р.) [1]. 11 вересня 2001 р. після терористичного акту у Вашингтоні, всі зрозуміли вразливість найефективнішої оборонної системи США. Ці події змусили звернути особливу увагу на стан та спроможність власних систем військової безпеки. Країни почали пошук гарантованого захисту від військових загроз.

П'ятнадцять пострадянських республік обрали три шляхи можливого суспільно-політичного розвитку. Конституційно всі задекларували побудову демократичного суспільства. Частина їх не зуміла позбавитись комуністичної партноменклатури і стали авторитарними, це передовсім частина

республік Центральної Азії та Білорусія; інші обрали європейський шлях розвитку, це прибалтійські республіки (Литва, Латвія, Естонія); треті (Україна, Молдова, Грузія) остаточно не визначили своєї стратегії розвитку.

Військова безпека – основа національної безпеки будь-якої країни. Її стан гарантує захист національних інтересів. Ці дві категорії у сучасних умовах набули надзвичайної ваги. Актуальність запропонованого наукового дослідження полягає не тільки у тому, що воно життєво важливе для держави, але й тому, що показує тенденції можливого розвитку історичних подій на окремому територіальному просторі.

Вперше окремо запропоновано військово-історичне дослідження стану військової безпеки та оборони Латвії.

Метою дослідження є військова безпека (оборонна політика) Латвійської Республіки.

Джерела під грифом "таємно" до аналітичних матеріалів не включались.

Дослідження присвячене питанню створення та розвитку системи оборони Латвії, яка до цього не була окремим предметом дослідження військових істориків.

Об'єктом дослідження є стан збройних сил Латвійської Республіки.

Предметом – їх участь у забезпеченні військової безпеки.

Принципи розробки та розвитку системи оборонного планування розроблялись американськими вченими Ч. Кітчем та Р. Маккіном [2], Б. Радвіком [3].

Досить інтенсивно формується російська школа фахівців з дослідження військової безпеки. Серед науковців цієї галузі слід назвати К. Арцибасова, Н. Арбатова, Б. Божедомова, А. Краснова, Є. Рогова, В. Семенова, Л. Фітуні, вчених-істориків Інституту військової історії Міністерства оборони Російської Федерації (МО РФ) під керівництвом В. Золотарьова, спеціалістів Центру військово-стратегічних досліджень Генерального штабу збройних сил Російської Федерації (ГШ ЗС РФ), Інституту політичного та військового аналізу Росії Ю. Морозова, В. Глушкова, О. Шаравіна, дослідників військових конфліктів В. Баринькіна, Д. Гордієнка, С. Шинєва. Тенденції військової безпеки і оборони досліджуються російськими вченими В. Борисовим, П. Івановим, В. Васютовичем, Р. Фарамазяном [4], Ю. Катасоновим [5], Ю. Солнешковим [6].

Безпосередньо питання історії військової безпеки, у контексті національної безпеки в Україні частково досліджуються у Національній академії оборони України, Інституті історії України НАН України, Українському інституті військової історії, Академії сухопутних військ, державних науково-дослідних установах військово-історичного спрямування. Найвагоміший внесок у питання національної безпеки України зробили академік В. Горбулін [7], В. Богданович [8] А. Бірюченко [9], О. Палій [10] А. Іващенко [11], А. Невольніченко, В. Шевченко, Є. Шелест, М. Шпура, Ю. Бодрик, Р. Федоренко [12–13], В. Гудима, О. Затинайко, О. Кузьмук, М. Пальчук, В. Радецький, В. Собков, В. Шкідченко. Безпосередньо тему "Історичний досвід входження колишніх членів організації Варшавського договору та держав Балтії до НАТО (в контексті перспектив України)" досліджувала С. Ліпкевич [14]. Дисертаційних робіт вітчизняних військових істориків з запропонованої теми немає.

Історичний досвід розбудови національних військових організацій пострадянських республік, в тому числі прибалтійських республік, у працях військових істориків наведений фрагментарно з узагальнюючим характером.

Латвійська республіка (далі – ЛР, Latvija, Latvijas Republika), як незалежна держава, виникла 1918 р. Держава 1940–1941 рр. входила до складу СРСР, у відповідності до, на той час таємного, додаткового протоколу до договору "Про ненапад між Німеччиною і Радянським Союзом" 1939 р. (пакту Рібентропа-Молотова) [15]. У період 1944–1990 рр. Латвія знову перебувала у складі СРСР [16]. Більшість країн-членів ООН вважають цей період окупаційним для прибалтійських республік. Латвія межує на суші з Росією, Естонією, Білорусією та Литвою. Її територію омиває Балтійське море та Ризька затока. Республіка має морський кордон зі Швецією, володіє морськими портами – Рига, Лієпая, Вентспілс.

Згідно з діючою Конституцією, президент є керівником збройних сил держави, а у випадку війни призначає головнокомандувача національними збройними силами. На основі постанови сейму президент оголошує війну [17–18]. Сейм приймає рішення про фінансування збройних сил у мирний період, затверджуючи державний бюджет [19]. Для народного обговорення не передаються законопроекти про військові повинності, оголошення війни, укладання миру тощо. У Латвії передбачені військові суди, що діють на основі спеціального законодавства. Для прикладу, в Україні військові суди ліквідовані.

У березні 1991 р. на референдумі 73,68 % населення висловились за незалежну державу і вихід зі складу СРСР. 21 серпня 1991 р. у Латвії прийнято конституційний закон про державний статус, яким республіка проголошувала себе незалежною і демократичною державою [20]. 23 серпня 1991 р., під час невдалого путчу у Москві, Верховна Рада (ВР) Латвії відновила кордони

республіки станом на 16 липня 1940 р. Незалежність ЛР у перші дні визнали Ісландія, Російська Федерація, Естонія, Литва, Данія, Фінляндія, Німеччина, США, Україна. У лютому 1992 р. президент Російської Федерації Б. Єльцин прийняв рішення про поетапний вивід радянських військ з території республіки. З березня 1992 р. розпочався їх вивід, що остаточно закінчився 31 серпня 1994 р., за винятком особового складу радіолокаційної станції (РЛС) далекого попередження у м. Скрунде, який згідно з угодою про оренду лишився ще на 5 років.

СРСР залишив Латвії незначний військовий потенціал. Республіка має невелику кількість населення, невелику територію, слабку економіку не могла розраховувати на самостійну побудову національних збройних сил. У Прибалтійському військовому окрузі, на території Латвії, залишились лише два стратегічні об'єкти: Салдуський полігон авіаційних мішеней та РЛС далекого попередження.

Прикордонні війська (охорона) створені 29 серпня 1990 р. згідно з розпорядженням кабінету міністрів республіки, коли Латвія ввела візовий режим в'їзду на територію республіки для громадян СНД. Тоді латвійські прикордонники змінили російських прикордонників [21, с. 7–9].

10 вересня 1991 р. ВР Латвії прийняла закон "Про призив на військову службу", що передбачав порядок проходження дійсної військової служби для осіб чоловічої статі віком від 19 років. 13 листопада 1991 р. ВР прийняла рішення про створення Міністерства оборони. Набір до збройних сил здійснюється за національною ознакою, на основі представників титульної нації [22].

До 1993 р. у Латвії фактично існувало дві армії: територіальні військові формування "Земессардзе", що підпорядковувались безпосередньо президенту та сили самооборони, які були підпорядковані міністру оборони. На весні 1995 р. Рада національної оборони ухвалила "Концепцію національної безпеки", що передбачала північноатлантичну інтеграцію. У республіці військово-політичне керівництво зосередило увагу на розширенні участі у колективній безпеці, перегляду концепції державної оборони, зміні структури національної армії, створенні професійного ядра, удосконаленні військового бюджету [23]. У цьому ж році при підтримці країн-членів НАТО сформований батальйон зі збройних сил прибалтійських республік для участі у проведенні миротворчих операцій під егідою альянсу. Миротворчу діяльність у складі НАТО підрозділи латвійської армії розпочали 1996 р., тоді латвійський взвод увійшов до складу миротворчого батальйону Данії, що контролював територію Боснії та Герцоговини у відповідності з рішенням Ради Безпеки ООН. Найбільше Латвія виділила миротворців 2006 р. – 540 осіб. Військові розширили військову співпрацю з країнами, що входять до Північноєвропейського командування НАТО, це: Німеччина, Данія [24, с. 12–14; 25, с. 2].

У січні 1994 р. міністр закордонних справ Латвії офіційно заявив про бажання країни вступити до НАТО. 21 листопада 2002 р. ЛР, разом з ще сімома країнами отримала запрошення розпочати переговори про вступ до Північноатлантичного альянсу (ПДЧ – план щодо вступу). Латвія виконала вимоги ПДЧ за п'ять років. 2003 р. її військовий бюджет досягнув необхідних 2 % валового внутрішнього продукту (ВВП). У Міністерстві закордонних справ (МЗС) республіки створили управління НАТО і політики європейської безпеки, що проводило суспільно-інформаційну роботу з населенням. Особлива увага приділялась педагогічному складу навчальних закладів, з якими проводились регулярні семінари. У вересні 2003 р. МЗС Латвії видало підручник "НАТО та безпека Латвії". У школах проводились дні НАТО, в Інтернеті створено дискусійний форум [26].

Крім урядових організацій активно проводили пропагандистську роботу громадські організації Трансатлантична Спілка латвійської молоді та Латвійська трансатлантична організація, які надавали переконливу відповідь на найчастіше запитання: "Чому Латвія має приєднатись до Альянсу?". 2003 р. 86 % населення Латвії вважали себе повністю поінформованими з питань НАТО, а 68,7 % підтримували намагання країни долучитись до альянсу. Згідно з даними соціологічних компаній SIA DATA Servis та "Latvijas Fakti", 21,3 % були противниками такого кроку. Так було забезпечено державою постійне зростання громадської підтримки членства Латвії у НАТО. 29 березня 2004 р. ЛР офіційно вступила до НАТО, передавши сенату США у Вашингтоні на зберігання договір ратифікований сеймом республіки. 2 квітня 2004 р. у штаб-квартирі НАТО у Брюсселі відбулось урочисте підняття національного прапора Латвії. Разом з Латвією до Північноатлантичного договору приєднались Болгарія, Естонія, Литва, Румунія, Словаччина та Словенія. Цей беззаперечний факт позитивно сприйнято народом Латвії [27, с. 13].

1 травня 2004 р. Латвія разом з іншими 9 країнами стала членом ЄС. До цього Європейська комісія 1991 р. визнала незалежність республіки. 1995 р. ЛР подала заявку на вступ до Євросоюзу. Переговори про вступ розпочалися 2000 р. і завершилися у грудні 2002 р. 16 квітня 2003 р. ЛР стала спостерігачем у ЄС [28, с. 45–54; 29].

Збройні сили ЛР у своєму складі мають: сухопутні війська, військово-морський флот, військово-повітряні сили і протиповітряну оборону, прикордонну охорону, внутрішню охорону (zemessardze).

Латвійська армія першою перейшла на контрактну форму служби. До цього призовний вік сягав 18 років [30, с. 9–12].

Першим військовим підрозділом Латвії стало земське ополчення, яке входить до складу національних збройних сил, як територіальні сили оборони [31, с. 31–32], створені під час серпневого путчу ДКНС 1991 р. Ополчення за цей період змінило свій чисельний склад 20–32 батальйонів, що становило 13–16 тис. осіб. Земське ополчення трансформувалось у сухопутні війська, дислоковані за територіальним принципом. Ополченці (добровольці) служать за місцем проживання і зобов'язані щомісяця брати участь у військовій підготовці.

1992–1994 рр. для Латвії характерні виводом російських військ з території республіки, тому в цей час НАТО зосередило свою увагу на підготовці майбутніх військових кадрів для національної армії Латвії, створенні структурних основ та проведенні підготовки до сумісності з натовськими військовими підрозділами. Цей етап завершився 1994 р. підписанням трьома прибалтійськими республіками документу про участь у програмі НАТО "Партнерство заради миру". Це був остаточний геополітичний вибір цих країн. Після виведення з території республік російських військових формувань, керівництво Північноатлантичного альянсу перейшло до планування двосторонньої діяльності та конкретної допомоги зі зміцнення національної безпеки Латвії. За задумом військових фахівців альянсу, потрібно було розбудовувати єдину регіональну систему безпеки. Найбільшу допомогу у цьому питанні прибалтійським республікам надали США та НАТО. До розробки і створення регіональної оборонної системи долучились близькі країни-сусіди: Швеція та Фінляндія. Розпочався етап інтеграції латвійської армії у міжнародну систему безпеки [32].

До 1997 р. у Латвії створена національна армія чисельністю 4 тис. військовослужбовців, а також сили територіальної самооборони чисельністю до 16 тис. 1997 р. розпочалась реорганізація армії. При військовому будівництві були суттєві труднощі: недостатнє фінансування та відсутність кваліфікованого національного офіцерського складу. Серед політиків та депутатів сейму не було осіб, які могли б кваліфікована займатись оборонною політикою. Національна база для науково-дослідної роботи у сфері озброєння теж була відсутня. Армія мала низьку бойову підготовку і була готова до вирішення локальних завдань (пошуково-рятувальні операції, контроль повітряного та морського простору) [33].

Військово-політичне керівництво країни усвідомлювало, що самостійно країна з цими завданнями не справиться, тому стратегічною ціллю стало майбутнє членство в НАТО. Керівництво альянсу було зацікавлене у вирішенні військової безпеки для країн Балтійського регіону, що створювало протизагрози Росії на Півночі та Сході Європи, одночасно не загострюючи з нею військово-політичних стосунків [23–25].

У липні 1997 р. латвійські війська взяли участь у військових навчаннях Baltic Challenge-1997 ("Балтійський виклик-97"), що проходили на території Естонії за участі шістьох країн балтійського регіону: Естонії, Литви, Фінляндії, Норвегії, Швеції, Данії. 2700 військових відпрацьовували способи взаємодії у проведенні миротворчих операцій. У вересні цього ж року у Латвії, на базі Адажського навчального центру, пройшли міжнародні військові навчання Cooperative Best Effort-97 ("Спільні зусилля-97"), у яких взяли участь 500 військовиків з 14 країн, в тому числі чотирьох країн-учасниць НАТО (Канади, США, Нідерландів і Норвегії). У цих навчаннях брали участь і представники української армії [32].

Станом на 1 січня 1998 р. національні збройні сили Латвії нараховували 21 тис. осіб. Сухопутні війська мали близько 20 тис., з них 16,5 тис. представники територіальної оборони – земське ополчення. На той час озброєння сухопутних сил Латвії складалось з 24 гармат польової артилерії, 24 мінометів (М-120), двох броньованих дозорних автомашин (БРДМ), 13 бронетранспортерів (БТР) М-42 "Пксбіл" шведського виробництва, гранатометів РПГ-7, АК китайсько-румунського виробництва, американських гвинтівок М-16. Земське ополчення об'єднувало п'ять бригад і 35 батальйонів. Військово-повітряні сили мали на озброєнні п'ять гелікоптерів Мі-2, два літаки Ан-2 колишньої сільськогосподарської авіації та один німецький літак L-410. У військово-повітряних силах служило 120 осіб, з них 11 пілотів. Повітряний простір на Латвію, як і над Литвою та Естонією, патрулюють по чотири місяці літаки НАТО. Цю місію вже виконували пілоти Бельгії, Великої Британії, Норвегії, Нідерландів, Польщі, Туреччини, Іспанії, Португалії, США, Франції, ФРН, Словаччини, Данії [23, с. 31–33].

Військово-морські сили (ВМС) нараховували 17 бойових кораблів, катерів і допоміжних суден, на яких несли службу та обслуговували біля 1 тис. осіб. ВМС крім контролю за територіальними водами, підготовкою кораблів до розмінування, приймають участь у цивільних операціях (пошук, рятування, збирання нафти в аварійних ситуаціях).

На початок 2004 р. латвійська армія нараховувала 5 716 військовослужбовців, серед яких 1 341 призовник та 744 цивільних особи. Сухопутні війська склались з регулярного складу 1 053

військовослужбовці та 40 цивільних, резерв становив 12 495 добровольців територіальної оборони. До їх складу, входило два піхотних батальйони, артилерійський батальйон, підрозділ зі знешкодження вибухових пристроїв. ВПС нараховувало 258 військових та 28 цивільних. ВМС – 720 військових (275 за призовом) та 50 цивільних. Тилове забезпечення складалось з 372 військовослужбовців (60 призовників) і 225 цивільних осіб. Командний склад військової підготовки і доктрин нараховував 2 тис. військових (683 призовники) і 250 цивільних [34].

Першим міністром оборони Латвії 19 листопада 1991 р. призначена Талавса Юндіза, до цього очолювала комісію з оборони та внутрішніх справ ВР Латвії. У січні 2006 р. першим міністром оборони Латвії стала жінка, Лінда Мурнієце, представник партії "Новий час", яка замінила на цій посаді Ейнарса Репше, проти якого порушили кримінальну справу за порушення фінансової діяльності. Л. Мурнієце за фахом журналіст, до призначення була парламентським секретарем міністерства внутрішніх справ та міністерства оборони, заступником голови комісії сейму з питань оборони і внутрішніх справ, головою антикорупційного комітету. Мати двох дітей. Вік 35 років [33].

Крім позитивного досвіду розбудови національних збройних сил Латвія змушена була пройти і негативні моменти. Так, у 2009 р. збройні сили повністю припинили набір військовослужбовців через скорочення бюджетного фінансування. 2009 р. ця стаття видатків зменшилась на 15 % порівняно з попереднім роком. У цьому ж році з латвійської армії звільнені 230 осіб, контракт яких закінчився або вони досягнули пенсійного віку. Чисельність збройних сил Латвії 2009 р. складала 4900 військових. Військовий бюджет 2008 р. становив 1,93 % від ВВП, що складало 360 млн. євро. Незважаючи на фінансові труднощі 2009 р., військове міністерство Латвії розпочало будівництво радіомаяків для військово-повітряних сил морської авіації НАТО [34].

Підготовка військових у Латвії організована на чотирьох рівнях. Два перші проводяться на території республіки. Перший початковий – до капітана, другий – від капітана та вище, третій – до полковника, четвертий – від полковника і вище. У Латвії функціонують штаб військової підготовки (Рига), центр військово-морської підготовки (Лієпая), Центр військової підготовки мобільної піхоти (Адажі), Центр початкової підготовки піхоти (Алуксне), школа сержантів (Цесіс), Центр підготовки зв'язку (Сігулда), національна академія оборони. Третій рівень проходять у Балтійському військовому коледжі, що знаходиться в естонському м. Тарту, фінансується спільно урядами прибалтійських країн. Четвертий рівень теж проводять тут. Крім цього можна проходити навчання у військових академіях США, ФРН, Великої Британії, Франції [35].

Латвія є учасницею регіональних спільнот. Три прибалтійські країни 1991 р. заснували Балтійську асамблею (БА) – організацію співпраці, в яку входять парламентарі від кожної республіки по 12–20 осіб. Сесії проводяться щорічно, що мають рекомендаційний характер. При БА постійно працюють п'ять комітетів, серед яких один з питань права та безпеки [36].

Крім БА, прибалтійськими республіками 1994 р. засновано Балтійську раду міністрів (БРМ) – теж орган співпраці виконавчої гілки, урядів Литви, Латвії та Естонії. Зустрічі на рівні голів урядів проводяться щорічно, де вирішуються питання виконання рекомендацій Балтійської асамблеї. При БРМ працює п'ять комітетів, серед них один з питань оборони. У сукупності БА та БРМ складають Балтійську Раду [37].

Прибалтійські країни у своїй стратегії захисту національних інтересів проводять політику зближення з північними країнами Європи та балтійського регіону. Ця програма передбачає залучення до активної співпраці Німеччини та Польщі. Україна розпочала співпрацю у сфері оборони 12 липня 1994 р. підписавши відповідну угоду з МО Латвії [38].

Військовими ЛР розроблена нова оборонна концепція, ухвалена сеймом. Основними принципами якої є недоторканість і непорушність кордонів, відмова від визначення потенційних противників, незастосування сили у вирішенні міжнародних конфліктів. Керівництво Латвії у разі збройної агресії залишає за собою сподівання на політичне врегулювання, тому її збройні сили скеровані на завдання агресорові максимальних втрат, в тому числі на його території, проводячи диверсійні операції з метою призупинення військових дій проти республіки [23, с. 34].

Проаналізувавши наведені факти приходимо до висновку, що Латвія з перших днів незалежності прийняла далекоглядне стратегічне рішення про входження у ефективну міжнародну військово-політичну організацію – НАТО. Республіка, провівши відповідні реформи, досягнула вимог для вступу у цю організацію. Такий крок дав гарантію забезпечення національної безпеки за рахунок використання військового потенціалу країн-членів Північноатлантичного альянсу. Країна інтегрувалась у європейську спільноту, що дало змогу дотримуватись загальноєвропейських стандартів. Латвія зайняла достойне місце у геополітичному середовищі. Розбудова національних збройних сил, на основі представників титульної нації, підвищила рівень патріотизму і опору можливій агресії.

Список використаних джерел

1. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. 5 грудня 1994 р. Сайт ВРУ "Законодавство України". [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=998_158.
2. Hitch Ch. The Economics of Defense Spending in the Nuclear Age / Hitch Ch., McKean R. – Cambridge: Harvard University Press, 1960. – 422 p.
3. Radwick B. Modern Armed Force Planning / Radwick B. – New York: SAGE, 1975. – 345 p.
4. Борисов В. Милитаризм: Цифры и факты / Борисов В., Васютович В., Иванов П. и др. Под общ. Ред. Р. А. Фармазяна. – 2-е изд., доп. – М.: Политиздат, 1985. – 287 с.
5. Катасонов Ю. США: военное программирование / Катасонов Ю. – М.: Наука, 1972. – 226 с.
6. Солнешников Ю. С. Обоснование решений / Солнешников Ю. С. – М.: Экономика, 1980. – 167 с.
7. Горбулін В. Українська політика національної безпеки: актуальні виклики – актуальні відповіді / Горбулін В., Литвиненко О. // Дзеркало тижня. – № 11 (739). – 28 березня – 4 квітня 2009. С.7. 8. Богданович В. Ю. Военная безпека України: методологія дослідження та шляхи забезпечення / Богданович В. Ю. – Київ., 2003. – С. 227–229.
9. Бірюченко А. Демократичний цивільний контроль над військовою сферою у контексті національної безпеки України: дис. канд. пол. наук: 21.01.01. – К.: 2006. – 185 с.
10. Палій О. Національна безпека України в контексті євроатлантичної інтеграції: дис. канд. пол. наук: 21.01.01. – К.: 2006. – 179 с.
11. Іващенко А. Нормативно-правове забезпечення стратегічного планування / Іващенко А., Вербицький С. // Політичний менеджмент. – 2006. – № 1 (16). – С. 140–151.
12. Шелест Є. Основні завдання раціонального розподілу оборонних ресурсів в рамках оборонного планування відповідно до принципів програмно-цільового підходу / Шелест Є., Шевченко В., Федоренко Р., Невольніченко А., Бодрик Ю. // Збірник наук. праць. Вип. 2 (22) – К.: ННДЦ ОТ і ВБ України, 2004. – С. 86–95.
13. Шевченко В. Управління оборонними ресурсами в Збройних Силах України / Шевченко В., Шпура М., Федоренко Р. та ін. – К.: ННДЦ ОТ і ВБ України, 2002. – 84 с.
14. Ліпкевич С. Я. Історичний досвід входження колишніх членів організації Варшавського договору та держав Балтії до НАТО (в контексті перспектив України). дис... к. і. наук: 20.02.22 / Ліпкевич Світлана Ярославівна. – Львів., 2008. – 211 с.
15. Договор о ненападении между Германией и Советским Союзом. Секретный дополнительный протокол к договору о ненападении между Германией и Советским Союзом. 23 августа 1939 г. История. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.istorik.ru/library/documents/molotov_ribbentrop/text.htm, http://www.istorik.ru/library/documents/molotov_ribbentrop/protocol.htm.
16. Спирин Г. Основные факты истории Латвии / Григорий Спирин – 2-ое издание, исправленное и дополненное. – Рига.: 1999. – 141 с.
17. Конституція Латвії 1922 р. Станом на 2007 р. Сайт Сейму. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://latvian.narod.ru/law/constitution.htm>.
18. Офіційний сайт Президента Латвії. Обов'язки президента, повноваження і права. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.president.lv/index.php?pid=210>.
19. Сейм Латвії. Офіційний сайт. Законодавство. Інтернет ресурс. Режим доступу: <http://www.saeima.lv/>.
20. Кабінет Міністрів Латвійської республіки. Історія КМ ЛР. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.mk.gov.lv/ru/mk/vesture/>.
21. Мешков А. Формирование доктринальных концепций стран Балтийского региона / Мешков А., Николаев А. // Зарубежное военное обозрение. – 1994. – № 10. – С. 7–9.
22. Ліпкевич С. Оборона політика Латвійської республіки щодо інтеграції у північноатлантичний альянс / Світлана Ліпкевич // "Схід". – Донецьк. – 2006. – № 5 (77).
23. Інтерв'ю з аташе з питань оборони Латвійської республіки в Україні підполковником Зігмундом Балотісом // Військо України. – 2008. – № 11.
24. Лемеха С. Солдати НАТО: латвійський варіант / Лемеха С. // Камуфляж. – 2006. – № 2. – С. 12–14.
25. Коротченко И. НАТО осваивает военную инфраструктуру Латвии / Коротченко И. Независимое военное обозрение. – 1997. – 26–31 сентября (№ 36). – С. 2.
26. Бісенієкс І. Досвід Латвії на шляху вступу до НАТО: формування позитивного ставлення громадськості. Бісенієкс Ігмас, заступник керівника Управління НАТО і політики європейської безпеки, МЗС Латвійської республіки. (3 виступу на конференції "Реалізація євроатлантичного курсу України: проблемні питання та шляхи їх розв'язання", 30 вересня 2004 року, м. Київ). [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.db.niss.gov.ua/docs/konf/polmil_08_06_06/bisenieks-Ukr.htm.
27. Сім нових членів НАТО // Новини НАТО. – 2004. – Випуск 2. – С. 13.
28. Шпек Р. ЄС: динаміка розширення і розвитку / Роман Шпек // Розширення ЄС. Аналітичний щоквартальник. – Випуск № 1. – 2003. – С. 45–54.
29. Шерр Д. Шенгенська угода, розширення ЄС та європейська безпека / Джеймс Шерр Національна безпека і оборона. Центр Разумкова. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.uceps.org/ukr/journalpos.php?y=2000&cat=9&pos=30>.
30. Александров А. Вооруженные силы Латвийской Республики / Александров А. // Зарубежное военное обозрение. – 1998. – № 8. – С. 9–12.
31. Національні збройні сили Латвії // Військо України. – 2004. – № 1–2. – С. 31–33.
32. НАТО. Держави-члени. Латвія. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nato.int/cps/ru/SID-D96C6A5F-AF951850/natolive/nato_countries.htm.
33. Міністерство оборони Латвії. Історія, Структура. Міністри оборони. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.mod.gov.lv/>.
34. Національні збройні сили Латвії. Про збройні сили. Міжнародні операції. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.mil.lv/>.
35. Військові навчальні заклади національних збройних сил Латвії. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.mil.lv/lv/Vienibas/Macibu_vadibas_pavelnieciba/Militaras_macibu_iestades.aspx.
36. Балтійська асамблея. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.baltasam.org/?CatID=84>.
37. Балтійська Рада Міністрів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.mfa.gov.lv/data/file/e/031128%20terms%20of%20reference-polikums.pdf>.
38. Законодавча база національної безпеки і оборони Латвії. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.mil.lv/lv/Papildriki/Normativeakti.aspx>.

Богдан Левик

ВОЕННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ ЛАТВИЙСКОЙ РЕСПУБЛИКИ ПОСЛЕ РАСПАДА СССР В
НОВЫХ ИСТОРИЧЕСКИХ УСЛОВИЯХ

В статье проведен военно-исторический анализ образования вооруженных сил Латвийской республики и государственное обеспечение военной безопасности государства после развала СССР. Проанализировано состояние безопасности Латвии в современных условиях.

Ключевые слова: распад СССР, вооруженные силы Латвии, военная безопасность, Латвийская республика, обороноспособность.

Bogdan Levyk

MILITARY SECURITY OF THE REPUBLIC OF LATVIA AFTER THE COLLAPSE OF THE
SOVIET UNION, THE NEW HISTORICAL CONDITIONS

The process of creating the armed forces of Latvian Republic has been analyzed from military-historical point of view, as well as state enforcement of military security after the dissolution of the USSR. Additional consideration was given to the security sector of Latvia at current stage of development.

Key words: disintegration of the USSR Armed Forces of Latvia, military security, the Republic of Latvia defense.